

**Sprawozdanie z wyjazdu do Portugalii w ramach projektu
„Akademia Specjalnych potrzeb Edukacyjnych”
realizowanego w programie Erasmus+**

W dniach 09 -13 grudnia 2019 roku odbyliśmy wizytę partnerską w Portugalii. W wyjeździe uczestniczyli przedstawiciele Starostwa Powiatowego w Kielcach, Świętokrzyskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Piekoszowie, Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Bodzentynie i Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Chmielniku.

Gospodarzami wizyty byli partnerzy ze Stowarzyszenia Ruchów Partnerskich ATLME w Barcelos. W spotkaniach wzięli także udział przedstawiciele organizacji Innovation Frontiers z Grecji oraz ze szkoły średniej Bedekovcina z Chorwacji. Koordynatorem wyjazdu był Fernando Carvalho.

Celem wizyty było poznanie systemu edukacyjnego w Portugalii, w kontekście udzielania wsparcia uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach edukacji włączającej.

Dzień pierwszy - 09.12.2019r. (poniedziałek)

– rejestracja uczestników oraz wizyta w Escola Seceduria de Barcelos.

9.00 – 12.00

Wizytę rozpoczęliśmy od zarejestrowania uczestników projektu w Escola Secundaria de Barcelos. Portugalski koordynator projektu Fernando Carvalho przedstawił szczegółowy program wizyty.

Gospodarzem pierwszego dnia była szkoła średnia w Barcelos licząca 1500 uczniów. Pracuje w niej 85 nauczycieli, w tym 2 psychologów i specjalista udzielający wsparcia uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, nauczycielom i rodzicom. W 50% jest to szkoła zawodowa, a w 50 % realizująca kształcenie ogólne. Uczniowie uczą się w systemie dwuzmianowym, zajęcia odbywają się w godzinach 8.00-13.00 oraz 13.00-17.00.

Szkoła średnia w Barcelos ma duże doświadczenie we współpracy międzynarodowej. Od 15 lat wraz ze Stowarzyszeniem Ruchów Europejskich ATLME realizuje projekty z programów Comenius, Leonardo Da Vinci oraz obecnych programów Erasmus +. Aktualnie szkoła realizuje 27 projektów.

W ramach kształcenia zawodowego istnieją profile: artystyczny, sportowy, informatyczny i elektroniczny z robotyką.

Mieliśmy możliwość obejrzenia całej szkoły. Uwagę zwraca nowoczesna architektura, aranżacja przestrzeni szkolnej oraz bogate wyposażenie laboratoriów i pracowni: biologii, geologii, geografii, chemii i informatyki. Widzieliśmy sektor sportowy z salą taneczną oraz pokój nauczycielski.

12.00 -14.00 przerwa

14.00 – 17.00

Dyskusja na temat diagnozy, udzielania wsparcia uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach edukacji włączającej.

GRECJA

W Grecji diagnozowanie i ocena specjalnych potrzeb edukacyjnych jest prowadzona przez międzydyscyplinarne zespoły w lokalnych ośrodkach oceniania, diagnozy i wsparcia specjalnych potrzeb edukacyjnych. Są to publiczne placówki. Diagnoza specjalnych potrzeb edukacyjnych prowadzona jest od szóstego roku życia.

Ośrodki współpracują z rodzicami i nauczycielami uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych w wyborze odpowiednich form pomocy. W Grecji istotna jest edukacja włączająca. Dzieciom udzielane jest wsparcie w różnych formach, między innymi: dodatkowe zajęcia z różnych przedmiotów, dostosowanie wymagań, nauczyciel wspierający ucznia.

W zależności od rodzaju zdiagnozowanych niepełnosprawności i potrzeb uczniowie mogą być kierowani do szkół ogólnodostępnych, do szkół integracyjnych lub specjalnych.

Nauczyciele wspierający ucznia z SPE zdobywają wiedzę biorąc udział w kursach, konferencjach. Dużą rolę odgrywa również samodoskonalenie.

Istotną rolę we wspieraniu uczniów ze SPE i ich rodziców odgrywają organizacje non profit, których działania ogniskują się na zapobieganiu narastania trudności w różnych sferach funkcjonowania dziecka i rodziny. Ważnym obszarem jest rozwój społeczny i emocjonalny.

W Grecji działają obecnie 4 zespoły wolontariuszy, które starają się zbudować sieć wsparcia społecznego. Celem tego wsparcia jest zapobieganie powstawania zagrożeń i trudności w różnych sferach funkcjonowania rodziny. Ta forma wsparcia została zaszczerpiona z gruntu francuskiego. Obserwowana aktywność wolontariuszy przynosi pozytywne efekty.

CHORWACJA

W Chorwacji diagnoza trudności i potrzeb dzieci prowadzona jest głównie przez zespoły działające w szkołach. W skład zespołów wchodzi psycholog i pedagog, czasem także logopeda. Zespoły te opracowują indywidualne programy wsparcia dla uczniów. W sytuacji głębszych lub złożonych problemów rozwojowych dziecko kierowane jest do placówek medycznych, gdzie prowadzona jest diagnoza kliniczna. Na podstawie tej diagnozy udzielana jest dziecku odpowiednia forma pomocy. Jeśli jest to możliwe dziecko korzysta z edukacji w szkole ogólnodostępnej, gdzie w ramach edukacji włączającej udzielane jest dziecku odpowiednie wsparcie. W przypadku złożonych trudności i problemów rozwojowych, lub gdy występuje więcej niż jedna niepełnosprawność uczniowie realizują kształcenie w szkołach specjalnych.

Dzień drugi – 10.12.2019 r. (wtorek)

– Wizyta w szkole podstawowej dla dzieci z autyzmem

9.00 – 12.00

Spotkanie w szkole rozpoczęliśmy od rozmowy z nauczycielem specjalistą pracującym z dziećmi z SPE.

Uczestnicy poznali portugalski system szkolnictwa oraz ideę edukacji włączającej, którą od 10 lat z powodzeniem Portugalczycy wcielają w życie. Dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych uczą się tu wraz ze swoimi zdrowymi rówieśnikami. Część zajęć odbywa się wspólnie w dużych salach, przy asyście nauczycieli wspomagających. Niektóre z lekcji przebiegają zaś w małych salach, w odpowiednio zaaranżowanych kąciach. Dotyczy to uczniów ze spektrum autyzmu, w tym z Zespołem Aspergera. Miejsca te są dostosowane do pracy indywidualnej lub w małych grupach, tylko dla dzieci z dysfunkcjami.

Placówka, którą odwiedziliśmy kształci dzieci na dwóch etapach: klasy I-IV cykl pierwszego stopnia oraz klasy V-VI cykl drugiego stopnia. Klasy w I cyklu liczą co najwyżej 20 uczniów, podczas gdy w II cyklu liczba uczniów wynosi do 25. Klasy integracyjne składają się najwyżej z 20 uczniów, z czego na jedną klasę przypadać może maksymalnie 2 uczniów niepełnosprawnych. Praktycznie w szkole klasy z uczniami z autyzmem i zespołem Aspergera liczą nie więcej niż 15 uczniów. W I cyklu uczniowie rozpoczynający naukę w danym roku szkolnym są dzieleni na klasy lub grupy i niezależnie od ich indywidualnych postępów, kontynuują naukę wspólnie przez cały cykl. Również przez cały cykl klasę czy grupę prowadzi ten sam nauczyciel.

Dzieci ze SPE spędzają 60% czasu z klasą i 40% czasu na zajęciach indywidualnych. Zajęcia indywidualne odbywają się w specjalnie przeznaczonych do tego pomieszczeniach. Uczniowie z SPE w tym przypadku z autyzmem i zespołem Aspergera pracują samodzielnie w boksach a następnie pod opieką nauczyciela w parach bądź grupach 3-4 osobowych w większych salach. Każde dziecko pracuje według indywidualnego planu opracowanego przez nauczycieli i rodziców. Na początku roku szkolnego nauczyciel uczący dziecko przeprowadza wywiad z rodzicami na temat funkcjonowania dziecka w różnych sytuacjach w domu i poza domem. Następnie na podstawie uzyskanych danych i własnych obserwacji nauczyciel opracowuje program indywidualny dla konkretnego dziecka na miarę jego możliwości.

Trzy razy w tygodniu dzieci mają zajęcia z psychologiem, logopedą i doradcą zawodowym (dzieci z drugiego cyklu edukacyjnego). Uczniowie z SPE mają raz w tygodniu zapewnione w szkole zajęcia z dogoterapii, hipoterapii.

Celem zajęć indywidualnych jest przede wszystkim przygotowanie dziecka z autyzmem bądź zespołem Aspergera do pracy i funkcjonowania w grupie rówieśniczej.

12.00 – 14.00 przerwa

14.00 – 17.00

Drugą część wizyty poświęciliśmy na obejrzenie szkoły (zapoznanie się z typowym rozkładem dnia uczniów z autyzmem, pomocami dydaktycznymi oraz pomocami do terapii, aranżacją przestrzeni w klasach oraz na zewnątrz szkoły, obserwację zajęć z uczniami).

Budynek szkoły

Miejsce indywidualnej pracy dziecka

Indywidualne plany zajęć

Zajęcia z dogoterapii

Dzień trzeci – 11.12.2019r. (środa)

– Wizyta w Stowarzyszeniu Rodziców i Dzieci ze SPE „APACI”

9.00-12.00

W pierwszą część wizyty poświęcona została na omówienie organizacji i struktury instytucji.

APACI jest instytucją działającą na terenie północnej Portugalii od 40 lat. Ideą działania tej instytucji jest przygotowanie osób niepełnosprawnych do aktywności zawodowej. Ośrodek jest finansowany w 80% przez Unię Europejską, a w 15% przez władze lokalne. Warunkiem przyjęcia uczestnika na kurs jest orzeczenie o niepełnosprawności, deklaracja rodziny o udzieleniu wsparcia oraz wybór kierunku zawodu według indywidualnych preferencji kandydata. Wszystkie osoby zakwalifikowane na kurs przez cztery miesiące funkcjonują w różnych branżach. Po tym okresie podejmują decyzję o wyborze zawodu.

Stowarzyszenie udziela wsparcia dorosłym osobom niepełnosprawnym poprzez organizację kursów z zakresu ogrodnictwa, gastronomii, logistyki i transportu, hotelarstwa oraz tworzenia biżuterii. Jednocześnie z kursów może korzystać 60 osób niepełnosprawnych, które wspierane są przez 12 pracowników, w tym specjalistów: psychologa, socjologa

i pedagoga. Celem tej instytucji jest umożliwienie absolwentom kursów znalezienie zatrudnienia. Kurs trwa jeden rok, w ciągu którego uczestnicy odbywają 1200 godzin praktyk w różnych firmach. Około 60% kursantów znajduje zatrudnienie. 40% osób którym nie udało się znaleźć zatrudnienia w ciągu roku mogą odbyć nowy kurs w innej branży.

Uczestnicy kursów mają zapewniony, dojazd, wyżywienie i otrzymują kieszonkowe za swoją pracę.

Stowarzyszenie ma podpisane umowy o współpracy ze wszystkimi średnimi szkołami w okolicy, by uczniowie niepełnosprawni (od 15 roku życia) mogli przygotowywać się tam do wyboru kierunku zawodu. Uczniowie ci odbywają w ośrodku zajęcia jeden raz w tygodniu.

Tego rodzaju ośrodki w Portugalii skupiają około 2300 osób.

12.00-14.00 Przerwa

14.00-17.00

Zwiedzanie ośrodka.

Dzień czwarty – 12.12.2019r. (czwartek)

– Konferencja ze specjalistą w zakresie udzielania pomocy uczniom ze SPE.

9.00-12.00 pierwsza część konferencji

12.00-14.00 przerwa

14.00-17.00 druga część konferencji

Pierwszą część spotkania prowadziła przedstawicielka Urzędu Miasta współpracująca z logopedami, pedagogami, psychologami i konsultantami w szkołach w zakresie wspomagania uczniów ze SPE. Przedstawiła jak w ślad za zmianami prawnymi (06.07.2018r.) należało dostosować sposób pracy z dziećmi ze SPE w szkołach.

Dekret z mocą ustawy 54/2018 daje warunki, aby szkoły były miejscami zdolnymi do rozpoznania różnorodności wszystkich uczniów i reagowania na ich możliwości i indywidualne potrzeby wg. zasady „szkoła jest dla wszystkich”. Dekret wprowadza elastyczny model uczenia się, który rozpoznaje potrzeby, możliwości i zainteresowania uczniów oraz pomaga im zdobywać wiedzę przez całą karierę szkolną.

Dekret z mocą ustawy ustanawia jako jeden z priorytetów działań rządu zobowiązanie do wprowadzania edukacji włączającej, w której każdy uczeń, niezależnie od jego sytuacji osobistej i społecznej, znajdzie wsparcie. Dzięki temu osiągnie poziom edukacji, który ułatwi mu pełną integrację społeczną i poczucie przynależności na równych warunkach.

Celem szkoły jest stworzenie takich warunków, które umożliwią poszanowanie i respektowanie potrzeb wszystkich uczniów, a także zaoferowanie im możliwości uczenia się i uzyskania sukcesu edukacyjnego.

Edukacja włączająca, której podłożem są wprowadzone w Portugalii dwa lata temu zmiany prawne, zakłada intensywną współpracę nauczycieli, rodziców, specjalistów, w tym doradców zawodowych. Rodzice lub opiekunowie uzyskali prawa i obowiązki umożliwiające zwiększenie ich zaangażowania w cały proces edukacyjny uczniów.

Zadaniem szkół jest zapewnienie wszystkim uczniom możliwości uczenia się i odkrywanie pełnego potencjału dziecka. Aby osiągnąć ten cel, szkoły muszą stworzyć plany działania i ustalić wskaźniki mierzące ich skuteczność.

W placówkach powstają zespoły ewaluacyjne, które mają określić potrzeby uczniów. Praca tych zespołów ma wpływać na indywidualny rozwój uczniów. Każde dziecko ma odnieść sukces na miarę swoich możliwości. W skład zespołu wchodzi: pedagogi, psycholodzy, logopedzi, fizjoterapeuci, doradcy zawodowi i inni specjaliści wspomagający dzieci z trudnościami. W zależności od potrzeb zespół organizuje uczniom zajęcia grupowe

lub indywidualne, odpowiada także za poszukiwanie odpowiednich metod i form pracy z dzieckiem.

System edukacji w Portugalii realizuje swoje zadania na trzech poziomach: uniwersalnym, selektywnym i dodatkowym.

Dzień piąty – 13.12.2019r. (piątek)

9.00- 12.00

Spotkanie z nauczycielem specjalistą pracującym z uczniami ze SPE. Tłumaczem z portugalskiego na angielski był uczeń szkoły – mający zaburzenia ze spektrum autyzmu.

Drugą część spotkania poprowadziła nauczycielka, która pracuje z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, współpracuje także z instytucjami lokalnymi, instytucjami rządowymi tworząc sieć wsparcia(wspomaganie) na terenie Portugalii.

Głównymi zadaniami takich osób jak Pani Andżelika jest tworzenie uczniom równych szans, możliwości, uniwersalnej wizji uczenia się, prowadzenie interwencji na różnych poziomach, w zależności jaki rodzaj środków został wybrany na podstawie wcześniej przeprowadzonej diagnozy (w zależności od zaburzenia i poziomu dysfunkcji), stworzenie pracy w różnych grupach w jednej klasie oraz tworzenie takich materiałów, takich zasobów, które w sposób komplementarny, całościowy pomagająby wspierać ucznia z problemami.

Na podłożu zmian prawnych narodził się wielopoziomowy system uczenia (zastosowanych środków - piramida)

Pierwszy poziom – **uniwersalny**- przeznaczony jest dla wszystkich, obejmuje wszystkich uczniów. Formą wsparcia może być n-1 wspomagający, który pracuje doraźnie z uczniem, pomaga mu rozwiązać dany problem, uczeń może mieć np. wydłużony czas pracy.

Drugi poziom- **selektywny**- zogniskowany na uczniów, u których zostały zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje. Na tym poziomie są uczniowie z problemami, których nie można rozwiązać za pomocą uniwersalnych środków. Na tym poziomie jest indywidualizacja procesu uczenia się, konkretnemu uczniowi przypisany jest dany nauczyciel wspomagający, który pracuje z uczniem cały czas – mentor.

Trzeci poziom- **dodatkowy**- jest to rodzaj wsparcia przeznaczony dla uczniów, u których zostały zdiagnozowane cięższe zaburzenia (najczęściej są potwierdzone diagnozą kliniczną) w takich obszarach jak komunikacja, interakcje społeczne, poznawanie lub uczenie się. Program nauczania zostaje indywidualnie dostosowany do potrzeb, możliwości i ograniczeń dziecka.

Na każdym z tych etapów funkcjonują określone dokumenty:

TECHNICAL PEDAGOGIC REPORT (RTP) – dokument do wykorzystania na każdym poziomie. Dokument ten potwierdza potrzebę uczenia dziecka na poziomie selektywnym(2) lub dodatkowym (3). Dokument ten zawiera pewne rozwiązania, narzędzia i sugestie jak można wspierać ucznia u którego zdiagnozowano dysfunkcje:

- identyfikację czynników, które ułatwiają i utrudniają postęp oraz rozwój ucznia
- identyfikuje środki wspierające naukę- uzasadnienie zastosowania każdego zastosowanego środka
- wyznaczenie osób odpowiedzialnych za wdrażanie programu oraz wsparcia dla integracji ucznia
- definiuje procedury oceny skuteczności zastosowanych środków

INDYWIDUALNY PROGRAM EDUKACYJNY (PEI) (nie jest wykorzystywany na pierwszym etapie- uniwersalnym, wykorzystywany na 2 i 3 poziomie)

- ustala środki i strategie do zastosowania w pracy z konkretnym uczniem
- integruje umiejętności i możliwości uczenia się dzieci- identyfikuje strategie nauczania i adaptacje w tym procesie
- opiera się na umiejętnościach uczniów, ich preferencjach i potrzebach

INDYWIDUALNY PROGRAM PRZEJŚCIA (PIT) – przewidziany dla uczniów kończących edukację- dynamiczny dokument, który uzupełnia PEI

- planuje sposób przygotowania tych uczniów do prawdziwego życia i umożliwienia im wykonywania zawodu- określa poszczególne kroki i działania, by to osiągnąć
- obejmuje wszystkie podmioty, , w tym ucznia, rodziców, opiekunów i nauczycieli

Określone zasoby wspierające naukę i integrację

Wprowadzono zmiany w sposobie organizacji szkół i struktur wsparcia w celu określenia środków wspierających proces uczenia się i integracji w ramach kształcenia obowiązkowego.

Na mocy ustawy szkoły wykorzystują jakby wewnętrzne zasoby szkoły:

- nauczyciele specjalnej edukacji
- wykwalifikowani specjaliści
- asystenci operacyjni, najlepiej ze specjalnym przeszkoleniem

- nauczyciele wspomagający, nauczyciele edukacji indywidualnej

Ponadto wykorzystują inne zasoby (instytucje wspomagające) w tym:

- interdyscyplinarne zespoły wspierające edukację włączającą
- centra edukacyjne (CAA)-struktura wsparcia szkolnego, gromadzenie zasobów ludzkich i materialnych
- poradnictwo psychologiczne
- zespoły wczesnej interwencji (współpraca zespołu ds. zdrowia między ośrodkami zdrowia a szkołą
- asystent operacyjny ds. pomocy w poruszaniu się lub innych okoliczności
- centra zasobów informatycznych i komunikacyjnych dla edukacji specjalnej.

Model Jednostki Specjalistycznej przekształca się w model Centrum Wsparcia Nauczania, który jest dynamiczną, mnogą przestrzenią, która angażuje zasoby ludzkie i materialne, mobilizując do włączenia wiedzy i umiejętności istniejących w szkole, doceniając w ten sposób wiedzę i doświadczenia wszystkich.

12.00-14.00 przerwa

14.00-17.00 Podsumowanie warsztatów w Portugalii. Ewaluacja.

Ustalenie założeń do dalszej prac z partnerami.

Wręczenie certyfikatów.